

Dotazník motivace k maskování ADHD

Karolína Karpíšková

Maskování ADHD

Předkládaná metoda se zaměřuje na fenomén tzv. maskování u jedinců s poruchou pozornosti a hyperaktivity (ADHD). Maskování je chápáno jako strategie, při níž se jedinec snaží skrývat nebo kompenzovat své projevy (Hull et al., 2017; Frombonne, 2020; Ghosh et al., 2016), aby působil přijatelně, odpovídal normám okolí a vyhnul se negativnímu hodnocení (Hallberg et al., 2010; Schrevel et al., 2016).

Ačkoli mohou strategie maskování krátkodobě pomáhat zvládat školní či sociální situace, dlouhodobě bývá spojeno se zvýšenou psychickou zátěží a zhoršením duševního zdraví (Miller, Rees, & Pearson, 2021); Beck et al, 2020).

Lidé s ADHD mohou pociťovat tlak na konformitu s majoritní společností. Následující dotazník mapuje specifické důvody, které tyto jedince vedou k potlačování svých přirozených projevů. Mezi tyto motivace může patřit snaha zapadnout, obava z odmítnutí, potřeba kontroly nad vlastním chováním vnímaným jako rizikové, nebo snaha o efektivnější dosahování cílů skrze sociálně žádoucí chování (Myllet, 2022).

Tvorba položek

Pro účely měření motivace k maskování byl sestaven soubor 6 položek. Všechny položky jsou formulovány jako oznamovací věty v první osobě, které reflektují vnitřní prožívání respondenta nebo jeho obavy v sociálním kontextu. Položky pokrývají oblasti sociální akceptace, strachu z odmítnutí a instrumentálního využití maskování pro dosažení cílů.

- p1. Snažím se působit jako “normální” člověk, abych zapadl.
- p2. Mám obavu, že by mě lidé odmítli, kdybych neskrýval své ADHD projevy.
- p3. Když se necítím bezpečně, mívám větší potřebu kontrolovat své chování.
- p4. Mám tendenci řídit to, jak působím, aby si o mě lidé mysleli to nejlepší.
- p5. Když se chovám podle očekávání, snadněji dosahuji svých cílů.
- p6. Mívám pocit, že moje ADHD projevy ostatní spíš odrazují.

Respondent u každého tvrzení vyjadřuje míru frekvence daného jevu na pětibodové Likertově škále (1 = Nikdy, 2 = Zřídka, 3 = Někdy, 4 = Často, 5 = Vždy).

Výzkumný soubor

Data byla sbírána primárně se záměrem oslovit populaci s diagnostikovaným či sebediagnostikovaným ADHD. Vzhledem k povaze sběru dat (příležitostný výběr online) a absenci přísného filtru však několik respondentů v doplňující kvalitativní otázce uvedla, že ADHD netrpí. Tito respondenti byli z celkového vzorku vyřazeni (5). Výsledky je však i přesto nutné interpretovat s vědomím, že vzorek nemusí být čistě klinický.

Z hlediska pohlaví je ve vzorku výrazná převaha žen. Soubor obsahuje 198 žen (89 %) a 24 mužů (11 %). Věkové složení vzorku je poměrně variabilní od 18 do 66 let. Průměrný věk respondentů činí 35 let se směrodatnou odchylkou 11 let.

Inventář a výpočet hrubého skóru

Na základě výsledků explorační faktorové analýzy, která potvrdila jednodimenzionální strukturu nástroje, pracuje *Dotazník motivace k maskování ADHD* pouze s jednou hlavní škálou nazvanou Motivace k maskování.

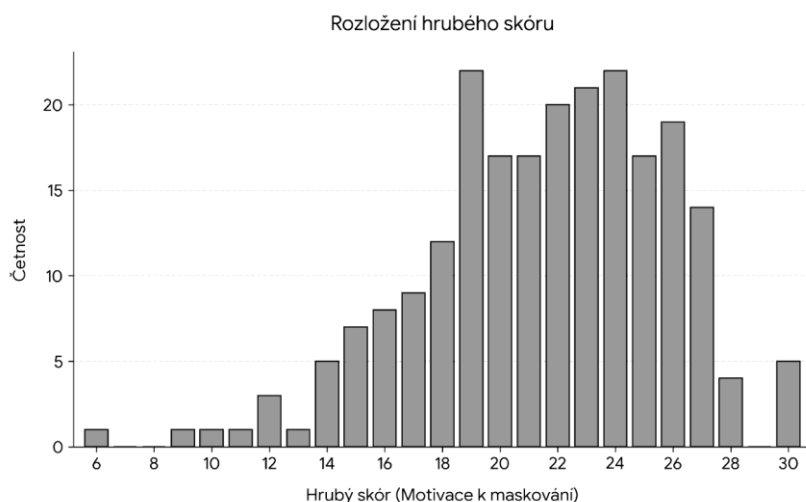
Tato škála kvantifikuje celkovou sílu tendence jedince skrývat, potlačovat nebo kompenzovat projevy ADHD. Vyšší skór indikuje silnější motivaci k maskování, ať už z důvodu sociálních obav (strach z odmítnutí, snaha zapadnout) nebo z pragmatických důvodů (snaha o efektivnější dosahování cílů).

Hrubý skór se vypočítává jako prostý součet bodů získaných za odpovědi na všech 6 položek inventáře. Respondent u každé položky volí odpověď na 5bodové Likertově škále (1 = Nikdy, 2 = Zřídka, 3 = Někdy, 4 = Často, 5 = Vždy). Žádná z položek není skórována reverzně. Minimální možný hrubý skór je 6 bodů a maximální možný skór je 30 bodů.

Deskriptivní statistika a rozložení skóru

Grafické znázornění četnosti jednotlivých hrubých skóre v celém výzkumném souboru ($N = 222$) nabízí Obrázek 1. Teoretické rozpětí dotazníku se pohybuje od 6 do 30 bodů, přičemž v našem vzorku bylo dosaženo celého tohoto rozsahu (minimum 6, maximum 30).

Obrázek 1: Histogram rozložení hrubého skóru ve výzkumném souboru ($N=222$).

Z histogramu je patrné, že rozložení dat není zcela symetrické, ale vykazuje negativní šikmost (sešikmení doleva). Většina respondentů se pohybuje v horní polovině bodového spektra, s nejvyšší koncentrací (mediánem) kolem hodnoty 24 bodů. Tento trend naznačuje, že zkoumaný soubor vykazuje v průměru spíše vyšší až vysokou míru motivace k maskování.

Důkazy o reliabilitě metody

Vnitřní konzistence

Vnitřní konzistence metody byla odhadnuta pomocí Cronbachova koeficientu alfa. Pro celou škálu dosahuje hodnota $\alpha = 0,78$. Tato hodnota indikuje dobrou a plně vyhovující vnitřní konzistenci nástroje.

Detailní analýza položek (viz Tabulka 1) ukazuje, že žádná z položek výrazně nesnižuje reliabilitu testu. Korelace jednotlivých položek s celkem (Item-rest correlation) se pohybují v rozmezí 0,44 až 0,63.

Tabulka 1: Deskriptivní statistiky položek a vliv na reliabilitu

Položka	Průměr (M)	Směr. odchylka (SD)	R_{celek}	Vnitřní konzistence
p1	3,74	1,03	0,62	0,73
p2	3,23	1,09	0,63	0,72
p3	4,08	0,97	0,50	0,76
p4	3,81	0,97	0,51	0,75
p5	3,43	0,96	0,44	0,77
p6	3,33	1,04	0,49	0,76

Poznámka: Sloupec R_{celek} obsahuje korelační koeficient položky a součtu zbývajících 5 položek.

Celkový průměrný skór na škále činí $M = 3,60$ ($SD = 0,69$). Nejvyšší míru souhlasu respondenti vyjadřovali u položky p3 („Když se necítím bezpečně, mívám větší potřebu kontrolovat své chování“, $M = 4,08$).

Stabilita v čase

Stabilita v čase (test-retest reliabilita) nemohla být v rámci této studie analyzována. Ačkoliv byl součástí výzkumného designu i sběr dat pro opakované měření, návratnost respondentů ve druhé vlně byla kriticky nízká ($N = 3$). Z tohoto důvodu nebylo možné stabilitu skóru v čase statisticky ověřit.

Důkazy o validitě metody

Kriteriální validita

Jako vnější kritérium pro ověření validity byla použita otázka zjišťující behaviorální projev maskování: „*Kolik dnů v posledním týdnu jste se snažila skrývat/potlačovat projevy ADHD, i když to bylo náročné?*“

Pro účely statistického zpracování byla data z této otázky vyčištěna. Do analýzy nebyly zahrnuty odpovědi respondentů, kteří tuto otázku zcela vynechali, ani záznamy obsahující nekvantifikovatelná textová sdělení (např. informace o absenci diagnózy bez uvedení frekvence chování). Naopak textové odpovědi s jednoznačným číselným významem (např. „každý den“ rekódováno na 7) byly do analýzy zahrnuty. Celkem tak do výpočtu korelace vstoupilo 131 platných záznamů.

Analýza prokázala silný, statisticky významný vztah mezi hrubým skórem v dotazníku motivace a reportovanou frekvencí maskování.

Pearsonův korelační koeficient: $r = 0,67$ ($p < 0,001$).

Spearmanův korelační koeficient: $\rho = 0,63$ ($p < 0,001$).

Výsledky potvrzují, že vyšší skóre v dotazníku odpovídá častějšímu reálnému výskytu maskovacího chování v běžném životě.

Faktorová validita

Dotazník motivace k maskování ADHD vychází z předpokladu, že Motivace maskování představuje jednofaktorový konstrukt, který je charakterizován kombinací sociálních obav (snaha zapadnout, strach z odmítnutí) a instrumentální snahy o kontrolu vlastního chování za účelem dosahování cílů. Tato homogenní struktura by se měla jednoznačně

odrážet ve faktorových nábojích všech 6 položek dotazníku, které by měly sytit jeden společný faktor.

Obrázek 2: Sutinový graf (Scree plot) znázorňující vlastní čísla faktorů.

Pro ověření tohoto předpokladu byly s pomocí EFA získány faktorové náboje (metoda Principal Axis Factoring). Výsledné jednofaktorové řešení, které vysvětluje 38,2 % rozptylu, shrnuje tabulka 2.

Tabulka 2: Faktorové zátěže a komunality položek

Položka	Zkrácené znění	Faktorová zátěž	Komunalita (h^2)
p2	Obava z odmítnutí	0,74	0,54
p1	Snaha působit normálně	0,72	0,51
p4	Řízení dojmu (impression management)	0,59	0,35
p3	Potřeba kontroly při nejistotě	0,57	0,33
p6	Projevy odrazují ostatní	0,57	0,32
p5	Dosahování cílů očekáváním	0,50	0,25
Vlastní číslo/Rozptyl:		2,29	38,2 %

Nejsilněji je faktor sycen položkami odrážejícími sociální úzkost a snahu zapadnout (p2, p1), o něco slabší (avšak stále akceptovatelný) náboj má položka p5, která je více instrumentálně zaměřená (dosahování cílů). Faktorové zátěže jednotlivých položek se pohybovaly v rozmezí 0,50–0,74, což odpovídá střední až vysoké saturaci jedním latentním faktorem.

Komunality (h^2), tedy podíl rozptylu položek vysvětlený extrahovaným faktorem, se pohybovaly mezi 0,32 a 0,54 (s výjimkou položky p5, kde je hodnota nižší, 0,25). Tyto hodnoty ukazují, že položky dostatečně sdílejí společnou varianci definovaného konstruktů.

Rozdíly mezi skupinami

Byl proveden test rozdílů v průměrném skórování z hlediska pohlaví. Levenův test indikoval porušení předpokladu shody rozptylů ($p < 0,001$), proto byl použit Welchův t-test.

Mezi skupinami byl nalezen statisticky významný rozdíl ($t(25,3) = 3,00$; $p = 0,006$) přičemž zjištěná velikost účinku (Cohenovo $d = 0,75$) odpovídá pomezí středního a velkého efektu. Tento výsledek naznačuje, že míra motivace k maskování není v populaci rozložena rovnoměrně, ačkoliv interpretace je limitována výraznou nevyvážeností velikosti porovnávaných skupin.

Orientační Normy

Vzhledem k mírnému zešikmení dat a povaze škály byly pro tvorbu norem využity percentily, které byly následně převedeny na standardní devítibodovou stupnici (staniny). Následující tabulka slouží pro převod hrubého skóru na staniny.

Tabulka 3: Převodní tabulka (Staninové normy)

Stanin	Hrubý skór	Slovní hodnocení
1	6-14	Velmi nízká motivace
2	15-16	Nízká motivace
3	17-19	Podprůměrná motivace
4	20-21	Mírně podprůměrná
5	22-23	Průměrná motivace
6	24-25	Mírně nadprůměrná
7	26	Nadprůměrná motivace
8	27-28	Vysoká motivace
9	29-30	Velmi vysoká motivace

Poznámka: Normy byly odvozeny na základě nelineární transformace.

Zhodnocení metody

Cílem studie bylo ověřit psychometrické vlastnosti *Dotazníku motivace k maskování ADHD*. Výsledky ukazují, že metoda je reliabilní ($\alpha = 0,78$) a validní. Faktorová analýza potvrdila, že maskování lze v kontextu tohoto dotazníku chápat jako jednotný konstrukt.

Silným důkazem funkčnosti metody je vysoká korelace s reportovaným chováním ($r = 0,67$). Respondenti, kteří v dotazníku uvádějí vysokou motivaci (např. strach z odmítnutí), skutečně tráví většinu týdne snahou své projevy skrývat.

Jako určitý limit se jeví složení položek, kde dominuje motivace sociální (strach z odmítnutí, snaha zapadnout), zatímco instrumentální motivace (dosahování cílů, položka p5) má s celkem nejslabší vztah. I přesto do škály patří a rozšiřuje kontext maskování o důležitý pragmatický rozměr.

Významným limitem je složení výzkumného souboru, ve kterém výrazně převažují ženy (89 %). Ačkoliv literatura naznačuje, že maskování je u žen s ADHD častějším fenoménem, pro budoucí standardizaci metody by bylo vhodné rozšířit vzorek o větší počet mužů, aby bylo možné ověřit platnost norem pro obě pohlaví.

V neposlední řadě je limitací absence údajů o stabilitě v čase (test-retest reliabilita). Vzhledem k nízké návratnosti respondentů ve druhé vlně sběru dat nebylo možné statisticky ověřit, nakolik je měřený konstrukt v čase stálý. Budoucí studie by se měla zaměřit na longitudinální sběr dat, aby bylo možné tento aspekt reliability potvrdit.

Reference:

Beck, J. S., Lundwall, R. A., Gabrielsen, T., Cox, J. C., & South, M. (2020). Looking good but feeling bad: "Camouflaging" behaviors and mental health in women with autistic traits. *Autism*, 24(4), 809-821. <https://doi.org/10.1177/1362361320912147>

Fombonne, E. (2020). Camouflage and autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(7), 735-738. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13296>

Ghosh, M., Fisher, C., Preen, D. B., & Holman, C. D. A. J. (2016). "It has to be fixed": a qualitative inquiry into perceived ADHD behaviour among affected individuals and parents in Western Australia. *BMC Health Serv Res* 16, 141. <https://doi.org/10.1186/s12913-016-1399-1>

Hallberg, U., Klingberg, G., Setsaa, W., & Möller, A. (2010). Hiding parts of one's self from others—a grounded theory study on teenagers diagnosed with ADHD. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 12(3), 211-220. <https://doi.org/10.1080/15017410903478964>

Hull, L., Petrides, K. V., Allison, C., Smith, P., Baron-Cohen, S., Lai, M. C., & Mandy, W. (2017). "Putting on My Best Normal": Social Camouflaging in Adults with Autism Spectrum Conditions. *J Autism Dev Disord* 47, 2519–2534. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3166-5>

Miller, D., Rees, J., & Pearson, A. (2021). "Masking is life": Experiences of masking in autistic and nonautistic adults. *Autism in Adulthood*, 3(4), 330-338. <https://doi.org/10.1089/aut.2020.0083>

Mylett, M. (2022). *"I wish I could just be myself": Social camouflaging, internalized stigma, and internalizing mental health problems in adult ADHD*. [Diplomová práce]. Simone Fraser University. Summit Research Repository SFU. <https://summit.sfu.ca/item/35794>

Schrevel, S. J., Dedding, C., van Aken, J. A., & Broerse, J. E. (2016). 'Do I need to become someone else?' A qualitative exploratory study into the experiences and needs of adults with ADHD. *Health Expectations*, 19(1), 39-48. <https://doi.org/10.1111/hex.12328>